

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

281-106/ 16

Београд

дел.бр. 1350 датум: 12. 01. 2017.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ
ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети
ОЗ Панчево
Одсек у Вршцу

Београд, децембар 2016. године

1. УВОД

- 1.1. Основне напомене**
- 1.1.1. *Мандат НПМ*
- 1.2. Подаци о посети заводу**
- 1.2.1. *Општи подаци о посети*
- 1.2.2. *Ток посете*
- 1.2.3. *Сарадња завода са НПМ*

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

- 2.1. Материјални и други животни услови**
- 2.1.1. *Просторије - спаваонице*
- 2.1.2. *Заједничке просторије*
- 2.1.3. *Хигијена у Заводу*
- 2.1.4. *Опште опсервације о смештају у Заводу*
- 2.2. Исхрана**
- 2.2.1. *Кухиња*
- 2.2.2. *Трпезарија*
- 2.2.3. *Кантина*

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА

- 2.3.1. Правна заштита**
- 2.3.1.1. *Информисање о правима и доступност прописа*
- 2.3.1.2. *Пружање правне помоћи*
- 2.3.1.3. *Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права*
- 2.3.1.4. *Притужбе и жалбе и поднесци*
- 2.3.1.5. *Достављање службене поште*
- 2.3.2. Безбедност**
- 2.3.2.1. *Повреде безбедности (ванредни догађаји)*
- 2.3.2.2. *Мере безбедности*
- 2.3.2.2.1. *- претреси (прегледи) лица, просторија и пакета*
- 2.3.2.2.2. *- видео надзор*
- 2.3.2.2.3. *- аларм за позивање страже*
- 2.3.2.3. *Мере принуде*
- 2.3.2.4. *Посебне мере*
- 2.3.2.5. *Дисциплинске мере*
- 2.3.2.5.1. *- дисциплинска мера упућивања у самицу*
- 2.3.3. Премештаји, прекиди, отпуштања**
- 2.3.4. Контрола над радом Завода**

2.4. ТРЕТМАН И ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

- 2.4.1 **Третман осуђених**
- 2.4.1.1. *Организација и едукација запослених у Служби за третман*
- 2.4.1.2. *Пријем осушеног и спровођење програма поступања*
- 2.4.1.3. *Измена програма поступања / накнадно разврставање*
- 2.4.1.4. *Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст*
- 2.4.2. **Образовање и стручно усавршавање**
- 2.4.3. **Упошљавање**
- 2.4.4. **Слободно време**
- 2.4.4.1. *Време изван затворених просторија и физичке активности*
- 2.4.4.2. *Културне и уметничке активности*
- 2.4.5. **Обавештавање**
- 2.4.5.1. *Штампа*
- 2.4.5.2. *Телевизија*
- 2.4.5.3. *Библиотека*
- 2.4.6. **Посете**
- 2.4.7. **Пошиљке и комуникација**
- 2.4.7.1. *Пакети*
- 2.4.7.2. *Новчане пошиљке*
- 2.4.7.3. *Телефонирање*
- 2.4.8. **Верска права**
- 2.4.9. **Поступање према посебно осетљивим особама**
- 2.4.9.1. *Малолетници*
- 2.4.9.2. *Особе са инвалидитетом*
- 2.4.9.3. *Жене*
- 2.4.9.4. *ЛГБТ особе*
- 2.4.9.5. *Припадници националних мањина*
- 2.4.9.6. *Старе особе*
- 2.4.9.7. *Странци/мигранти*

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

- 2.5.1. **Организација**
- 2.5.1.1. *Здравствена служба*
- 2.5.1.2. *Пружање здравствене заштите*
- 2.5.2. **Лекарски прегледи**
- 2.5.2.1. *Прегледи по пријему*
- 2.5.2.2. *Прегледи по захтеву*
- 2.5.2.3. *Прегледи у посебним случајевима*
- 2.5.3. **Лечење и интервенције**
- 2.5.3.1. *Стоматолошка заштита*
- 2.5.4. **Посебни аспекти здравствене заштите**
- 2.5.4.1. *Заразне болести*
- 2.5.4.2. *Болести зависности*
- 2.5.4.3. *Повреде, истрајкови глађу и смртни случајеви*
- 2.5.5. **Здравствени надзор**
- 2.5.5.1. *Надзор над радом завода / унутрашњи здравствени надзор*
- 2.5.5.2. *Надзор над радом Завода*

1. УВОД

1.1. ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ

1.1.1. МАНДАТ НППМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НППМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НППМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НППМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица „Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре“, која обавља стручне послове НППМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НППМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НППМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НППМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НППМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (*MDRI-S*), Комитет правника за људска права (*YUCOM*), Међународну мрежу помоћи (*IAN*), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НППМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НППМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ „Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

³ Објављен је 29. јануара 2016. године у „Службеном гласнику Републике Србије“.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ ЗАВОДУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Одсек у Вршцу Окружног затвора у Панчеву
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	15. децембар 2016. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, уз учешће спољних сарадника
ВРСТА ПОСЕТЕ	редовна, по Плану посета за 2016. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
САСТАВ ТИМА ЗА ПОСЕТУ	<p><i>Заштитник грађана / НПМ:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Маја Јовић - Ивана Босиљчић - Сања Радивојевић - Јелена Јелић <p><i>Спољни сарадници:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Проф. др Снежана Павлекић, лекарка специјалиста судске медицине - Проф. др Зорица Мршевић, стручњакиња за људска права, посебно у области женских људских права и феминизма - Јасмина Николић, представница Виктимолошког друштва Србије

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Национални механизам за превенцију тортуре посете установама у којим се налазе лица лишена слободе обавља у складу са усвојеном методологијом, по којој посета садржи пет фаза.

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ ЗАВОДА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је, у оквиру I фазе по утврђеној методологији, разговором са руководством Завода.

У уводном излагању, вођа тима Националног механизма за превенцију тортуре указао је на мандат Националног механизма за превенцију тортуре, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете.

Начелник Службе за обезбеђење је представио Завод у општим цртама, и указао на основне проблеме са којима се суочавају у раду.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је обишао смештајне капацитете, најпре просторије за смештај притвореника, просторије за смештај осуђених и прекршајно кажњених лица, пријемно одељење, просторије за полицијско задржавање, као и просторије за смештај лица под посебним и дисциплинским мерама, затим просторе за шетњу, кухињу и трпезарију, кантину, просторије за посете и просторије за пружање здравствене заштите.

ФАЗА III: УТВРЂИВАЊЕ СТАЊА У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре је, у оквиру III фазе посете по утврђеној методологији, обухватила разговоре са руководиоцима областима рада (начелницима служби) у Заводу о стању у релевантним областима као што су безбедност и инциденти; мере принуде, посебне и дисциплинске мере; права лица лишених слободе и њихов третман; здравствена заштита и сл.

Начелници и друга одговорна лица у Заводу су чланове тима Националног механизма за превенцију тортуре информисали о стању у Заводу и проблемима са којима се суочавају у раду.

Током разговора извршен је увид и копирање документације релевантне за утврђивање стања и поштовања права лица лишених слободе.

Осим разговора и увида и копирања документације, чланови тима Националног механизма за превенцију тортуре су у оквиру III фазе посете обишли поједине посебне просторије референтне за област посматрања.

ФАЗА IV: ИНТЕРВЈУИ СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је, током посете обавио разговоре са око 30 лица лишених слободе, који су се у време посете налазили у Заводу. Нико од лица, са којима је обављен разговор, није се жалио на било какав облик тортуре или злостављања.

ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ ЗАВОДА

Посета Заводу окончана је, по утврђеној методологији, разговором тима Националног механизма за превенцију тортуре са руководством Завода.

Тим Националног механизма за превенцију тортуре указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, њиховом третману, здравственој заштити и исхрани, уоченој атмосфери међу осуђенима, односу запослених према тиму Националног механизма за превенцију тортуре, о примедбама које су истакла лица лишена слободе, као и о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања.

1.2.3. САРАДЊА ЗАВОДА СА НПМ

Сва затечена службена лица остварила су пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност.

Запослени су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, тиму НПМ су омогућили приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање свих делова Завода без ограничења, као и преглед, увид и фотографисање целокупне тражене документације. Омогућен је и несметан и ненадзиран разговор са свим лицима лишеним слободе по избору чланова тима НПМ.

Поступање управе Завода и свих запослених ради стварања услова за рад НПМ, као и недвосмислено исказана критичка свест у односу на пропусте уочене током посете, охрабрује у смислу очекивања да ће уочени недостаци на које је указано у овом извештају бити благовремено отклоњени у складу са објективним могућностима Завода.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. Материјални и други животни услови

Одсек у Вршцу чине две зграде. Прва зграда је једноетажна и у њој се налазе службене просторије, притворска јединица, просторије за полицијско задржавање, пријемно одељење (једна просторија-спаваоница), просторија која се користи за извршење дисциплинске мере упућивања у самицу и посебне мере усамљења и заједничко купатило. Друга зграда је двоетажна и надовезује се ходником на прву. У њој се налазе кухиња, дневни боравак / трпезарија за осуђена и прекршајно – кажњена лица и заједничко купатило. На другом етажу налазе се две спаваонице за осуђена лица, спаваоница за прекршајно – кажњене и још једно заједничко купатило. Завод располаже са два одвојена простора за шетњу на свежем ваздуху.

Капацитет Завода је за 40 - 45 лица, а на дан посете тима НПМ било је укупно 39 лица лишених слободе. Од укупног броја лица, 11 лица се налазило у притвору, 1 лице на полицијском задржавању и 2 лица која су прекршајно кажњена. У тренутку посете није било жена и малолетника у притвору.

2.1.1. Просторије - спаваонице

У делу Завода где су смештена лица у притвору просторије-спавонице са по два лежаја не испуњавају важеће стандарде. Спаваонице предвиђене за смештај 2 лица, немају најмање 2 метра ширине од зида до зида. Такође, лежајеви се налази непосредно до мокрог чвора, који је само делимично ограђен од остатка просторије. Просторије-спаваонице са 4 лежаја задовољавају минималне стандарде када су у питању квадратура и кубитура просторија, али су мокри чворови и у овим просторијама само делимично ограђени, на који начин лица која која их користе немају приватност.

УТВРЂЕНО

У притворском делу ОЗ Панчево – Одсека у Вршцу просторије – спаваонице предвиђене за смештај 2 лица, нису у складу са важећим стандардима, док су мокри чворови у свим просторијама-спаваницама овог дела Завода такви да не обезбеђују лицима приватност.

РАЗЛОЗИ

*Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама.*⁴

Минимални стандарди за лични животни простор у затворским установама:

- 6м² за просторију где се смешта једно лице, не рачунајући санитарни чвор

- 4м² за просторију где се више лица, не рачунајући санитарни чвор

- најмање 2 м ширине, од зида до зида

*- најмање 2,5 м висине, од пода до плафона.*⁵

*У заједничким спаваоницама, треба поштовати минималне величине: 10м² за два затвореника, 21м² за пет затвореника, 35м² за седам затвореника и 60м² за дванаест затвореника.*⁶

*Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид, те да спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора; просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.*⁷

*Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремени ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.*⁸

*Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.*⁹

*Просторије у којима осуђени у заводу живе и раде су чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница је толико пространа да сваком осуђеном припада најмање осам метара кубних простора и четири квадратна метра. Просторије у заводу имају примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.*¹⁰

Хигијена просторија – спаваоница је задовољавајућа, а на зидовима није уочена влага. Према службеним наводима, кречење просторија се врши редовно. Међутим линолеум, којим су покривени подови спаваоница, углавном је оштећен, посебно у делу око мокрих чворова. Даље, поједини санитарни уређаји мокрих чворова у спаваоницама и у заједничким купатилима су у лошем стању, односно дотрајали су.

⁴ Закон о извршењу кривичних санкција („Сл. гласник РС“, бр. 55/2014), члан 77. став 1, исто Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора („Сл. гласник РС“, бр. 110/2014 и 79/2016), члан 15.

⁵ Стандарди Животног простора по затворенику у затворским установама Европског комитета, СРТ/Inf (2015) 44

⁶ Ибид, став 14.

⁷ ЗИКС, члан 79. став 1 и став 2.

⁸ Препорука Комитета министара држава чланица Савета Европе (Рец 2006; 2), у вези са европским затворским правилима.

⁹ Препорука Комитета министара држава чланица Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тачка 19.3.

¹⁰ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 16.

1.

УТВРЂЕНО

Поједини санитарни уређаји у оквиру заједничких купатила у ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу, као и у оквиру мокрих чворова у просторијама-спаваоницама у притворском делу су дотрајали, као и линолеум којим су покривени подови у спаваоницама.

РАЗЛОЗИ

Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.¹¹

Просторије у заводу морају имати примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.¹²

Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.¹³

Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремнини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.¹⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће обезбедити примерене санитарне уређаје у свим заједничким купатилима, као и у мокрим чворовима у просторијама-спаваоницама притвора. У просторијама-спаваоницама, у којима је то потребно, замениће се и дотрајали линолеум којим су прекривени подови.

Све просторије имају сто и клупе за седење, као и касете за одлагање личних ствари. Лежајеви су у добром стању и опремљени су душецима, јастуцима и постељином која делује чисто. Лица лишена слободе могу да користе и своју постељину. Међутим, утврђено је да су доњи лежајеви у делу притвора толико ниски, да лица фактички спавају на поду. Према наводима службених лица, разлог за спуштање кревета толико ниско је безбедност лица лишених слободе.

¹¹ ЗИКС, чл. 79, ст. 2.

¹² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 16, став 6.

¹³ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тачка 19.3.

¹⁴ Препорука Комитета министара држава чланица Савета Европе (Рец 2006; 2), у вези са европским затворским правилима.

2.

УТВРЂЕНО

У притворском делу у ОЗ Панчево – Одсек у Вршцу, доњи лежајеви су до те мере ниски да су лица која спавају на њима фактички на поду.

РАЗЛОЗИ

Сваки осуђени има право на засебан лежај.¹⁵

Сваком осуђеном се обезбеђује посебан лежај са постељином. Постељина се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе.¹⁶

У Заводима ће се свим лицима лишеним слободе омогућити засебан лежај.¹⁷

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће обезбедити примерене лежајеве за лица у притвору.

Све просторије имају адекватну природну и вештачку светлост. Прозори се налазе у свакој просторији и отварају се, тако да је омогућен доток свежег ваздуха. Такође, у свакој просторији се налази и грејно тело – радијатор.

2.1.2. Заједничке просторије

У Заводу постоји само једна заједничка просторија у функцији дневног боравка и трпезарије. У њој највећи део дана проводе осуђеници из полуотвореног одељења и прекршајно кажњена лица. У тренутку посете у тој просторији се налазило око 30 лица.

Дневни боравак је опремљен адекватном опремом, има доток природне светлости, као и адекватно вештачко осветљење.

Прекршајно кажњена лица се смештају у одвојене спаваонице, али готово цео дан проводе у просторији за дневни боравак заједно са осуђеним лицима.

УТВРЂЕНО

Прекршајно кажњени се не смештају одвојено од осуђених за кривична дела.

РАЗЛОЗИ

Кажњени се распоређује на извршење казне затвора у посебном одељењу завода, одвојено од осуђених за кривична дела.¹⁸

Притвореници немају просторију за дневни боравак, тако да у спаваоницама проводе највећи део дана.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу не постоје заједничке просторије за дневни боравак за притворенике.

¹⁵ ЗИКС, члан 79. став 3.

¹⁶ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 18. став 1. и 2.

¹⁷ Препорука Заштитника грађана, 12 - 2611 / 10.

¹⁸ ЗИКС, члан 216. став 1.

РАЗЛОЗИ

Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није друкчије одређено.¹⁹

Осуђенима се обезбеђује простор за дневни боравак.²⁰

Затвореници не могу једноставно бити остављени да недељама, можда чак и месецима, чаме затворени у својим ћелијама, без обзира како добри били материјални услови унутар самих ћелија. Европски комитет за спречавање мучења сматра да би требало тежити да се осигура да лица у притворским јединицама буду у могућности да проведу разуман део дана (8 сати или више) изван својих ћелија, укључени у сврсисходне активности разноликог карактера.²¹

Осуђенима се обезбеђује простор за дневни боравак. У простору за дневни боравак обезбеђује се довољан број столица и одговарајући број столова према броју осуђеника који га користе. Простор за дневни боравак има техничке услове за коришћење радио и телевизијског апарата.²²

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама. Разврставање осуђеног у просторије за заједнички боравак и спаваонице спровешиће се уз брижљиву оцену свих околности и података евидентираних у пријемном одељењу, посебно имајући у виду узраст, личне особине и склоности, као и друга својства од којих зависи међусобни утицај и опасност од међусобног физичког и психичког угрожавања.²³

2.1.3. Хигијена у Заводу

Хигијена у целом Заводу је на задовољавајућем нивоу, ако се узме у обзир да су оба објекта стара.

Према службеним наводима, као и наводима лица лишених слободе, постељина у Заводу се мења и пере једном у две недеље. Такође, лицима којима је то потребно обезбеђује се одећа према годишњим добима, као и хигијенски пакети.

Купање је свим лицима лишеним слободе омогућено два пута недељно, а по потреби им се и чешиће омогућује топла вода. Ове наводе су и лица потврдила приликом разговора.

2.1.4. ОПШТЕ ОПСЕРВАЦИЈЕ О СМЕШТАЈУ У ЗАВОДУ

На основу анализе описаног стања смештајних капацитета зграде Одсека у Вршцу може се закључити да су спаваонице у делу притвора углавном пренасељене, а оне предвиђене за смештај два лица архитектонски су неадекватне, јер је ширина просторије (од зида до зида) мања од стандардом предвиђене. Из наведених разлога, у делу Извештаја који се тиче смештаја само су констатовани појединачни недостаци и наведени важећи прописи и стандарди у погледу притворених и прекршајно – кажњених лица. Појединачне препоруке које се тичу смештаја углавном нису упућиване, имајући у виду да у постојећим условима, због старости и других недостатака објеката, није могуће решити проблеме смештаја реновирањем и адаптацијама.

Из наведених разлога, НПМ упућује Управи за извршење кривичних санкција Министарства правде и Окружном затвору у Панчеву следећу:

¹⁹ ЗИКС, чл. 239.

²⁰ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16. став 3.

²¹ Извод из 2. Општег извештаја Европског комитета за спречавање мучења, *CPT/Info* (92) 3.

²² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 16.

²³ ЗИКС, чл. 77. ст. 1 и 2.

3.

ПРЕПОРУКУ

Управа за извршење кривичних санкција ће спровести мере и активности како би се за потребе Окружног затвора у Панчеву – Одсек у Вршцу обезбедио одговарајући објекат за смештај лица лишених слободе у којем ће материјални услови бити у складу са важећим стандардима.

2.2. ИСХРАНА

У Заводу је запослен један професионални кувар, у радном односу на неодређено време. Помоћне послове у припреми хране врше осуђени. Лица ангажована на припреми хране имају важеће санитарне књижице. Према службеним наводима, када је кувар одсустан (услед коришћења годишњег одмора, боловања...) осуђена лица врше припрему хране.

4.

УТВРЂЕНО:

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу, у случају одсуства професионалног куvara, осуђена лица самостално врше припрему хране.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће у случају одсуства запосленог професионалног куvara, ангажовати другог професионалног куvara за припремање оброка лицима лишеним слободе.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу могао да по потреби ангажује другог професионалног куvara.

Јеловници су потписани су од стране шефа кухиње, лекара и управника. Постоје и јеловници у складу са верским уверењима, као и са посебним режимом исхране које је преписао лекар. Међутим, јеловници нису доступни на увид лицима лишеним слободе.

5.

УТВРЂЕНО

У трпезарији ОЗ Панчево – Одсека у Вршцу јеловници нису видно истакнути.

РАЗЛОЗИ

Садржај исхране осуђеног утврђује се недељно јеловником. Јеловник саставља кувар, уз прибављено мишљење лекара, а одобрава га управник завода.

Јеловник се објављује најкасније последњег дана у недељи за наредну недељу.

Објављени јеловник се може из оправданих разлога изменити, с тим што се измене објављују дан раније.²⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће у трпезарији видно истицати јеловнике најкасније последњег дана у недељи за наредну недељу.

²⁴ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, члан 34.

Намирнице се чувају у адекватним условима, односно у посебним просторијама и хладњачи. Набављају их преко централних јавних набавки које обезбеђује Управа за извршење кривичних санкција. Завод са Економије обезбеђује поврће и месо.

Разговорајући са лицима лишеним слободе нико се није жалио на квалитет исхране. НППМ је извршио увид у недељне јеловнике и утврдио да је готово свакодневно заступљено месо, млечни производи, воће и поврће.

2.2.1. Кухиња

Кухиња делује одржавано, влага није приметна, а хигијена просторије и опреме је задовољавајућа. У фрижидеру су затечени узорци хране који се чувају. Кухиња је опремљена адекватном опремом. Санитарни преглед воде и радних површина се редовно врши од стране Завода за јавно здравље. Последњи је обављен месец дана пре посете тима НППМ.

2.2.2. Трпезарија

Трпезарија (дневни боравак) је описана у делу заједничке просторије.

2.2.3. Кантина

Кантина се налази у дворишту и лицима лишеним слободе доступна је два пута недељно. Опремљена је разноврсним асортиманом прехранбених производа и средствима за одржавање хигијене. Цене су у нивоу уобичајених тржишних цена у продавницама.

Лица лишена слободе навела су да су задовољна у погледу снабдевености кантине и асортиманом производа.

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА

2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА

2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

Према наводима службених лица, по ступању у установу сва лица лишена слободе се упознају усмено са правима и обавезама које имају током боравка у Заводу, након тога им се даје да потпишу писмену Изјаву да су упознати са правима и уручује им се Информатор о правима. Примерци Информатора налазе се у библиотеци, у заједничкој просторији и Економији и доступни су свим лицима лишеним слободе. Када су у питању други правни прописи, они су такође доступни осуђеним лицима у библиотеци и могу се узети на реверс на одређен период.

У разговору са осуђеним лицима није било примедби на информисаност о правима и обавезама које имају у Заводу, а наводе да су упознати са прописима и да су им исти доступни.

2.3.1.2. Пружање правне помоћи

У Заводу су ангажована два правника. Према њиховим наводима, осуђенима се пружа правна помоћ. Осуђена лица се обично обраћају са питањима у вези са: правом на условни отпуст, правом и могућностима за спајање казни, правом на слободан викенд и третманом. У Заводу се води посебна евиденција о пруженој правној помоћи. Води је Служба за опште послове и садржи редни број, матични број лица лишеног слободе, име, име оца, презиме лица, разлоге за подношење

поднеска, датум подношења, када је упућен одговор или обављен разговор, редни број евиденције молби и жалби.

2.3.1.3. Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права

Просторије за посете бранилаца, дипломатских, односно конзуларних представника страних држава и организација за заштиту људских права се одвијају у просторији у којој има око 10 до 15 столова, без преградних паравана и препрека, за тзв. отворене посете. У Заводу се поменута просторија користи за све типове посета лица лишених слободе.

2.3.1.4. Притужбе, жалбе и поднесци

Током 2016. године према службеним наводима у Заводу није било ни једне притужбе или жалбе.

Систем подношења поднеска успостављен је тако да се лице лишено слободе обрати начелнику Службе обезбеђења или васпитачу и затражи образац поднеска који је типски одштампан на листу папира. Осуђени се могу поднеском обрати начелнику, или другом овлашћеном лицу из одговарајуће службе Завода када су незадовољни положајем и остваривањем права у Заводу. Одговор се осуђеном доставља најкасније у року од једног дана, увек се даје у писменој форми и садржи образложење.

Када се притвореник ради остваривања својих права обрати службеним лицима или управнику Завода, одговор се притвореном доставља најкасније у року од једног дана, увек у писменој форми уз образложење.

Када осуђени поднесе притужбу управнику Завода због повреде права или других неправилности које су у Заводу учињене према њему, управник Завода доноси писмено, образложено решење које се осуђеном доставља најкасније у року од 3 дана. Када осуђени поднесе притужбу директору Управе, наводећи да је његово право повређено поступањем управника, притужба се прослеђује директору Управе најкасније у року од 3 дана, а када притворени сматра да му је повређено неко његово право, он подноси притужбу судији за извршење кривичних санкција, коју Завод прослеђује судији најкасније у року од 3 дана.

Поверљив разговор између лица лишених слободе и управника Завода се обавља одмах или најкасније у року од једног дана.

Служба за опште послова води посебну књигу – евиденцију притужби и жалби, која садржи редни број, матични број лица лишеног слободе, презиме лица, име оца, име, разлоге молбе –жалбе, датум подношење молбе–жалбе и потпис лица.

2.3.1.5. Достављање службене поште

Службена лица су навела да Завод лицу лишеном слободе не даје писмену потврду о предаји писмена, али се све уредно бележи у књигу евиденција коју води Служба за опште послове (писарница).

6.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу лица лишена слободе не добијају писмену потврду о предаји писмена.

РАЗЛОЗИ

Лицу лишеном слободe које је службеном лицу завода предало писмо ради слања препорученом поштом се у моменту предаје издаје потврда о предаји писма²⁵.

ПРЕПОРУКА

Лицу лишеном слободe ће службена лица у моменту предаје писмена издати потврда о предаји истог, која садржи име и презиме лица које је писмено предало, назив (име и презиме) примаоца, датум предаје, евиденциони број, потпис службеног лица и печат ОЗ Панчева - Одсек у Вршцу.

2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ**2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)**

Према службеним наводима у 2016. године било је 9 ванредних догађаја (инцидентата), и то: 3 насиља међу затвореницима, у којима је учествовало 7 лица, 5 објављених штрајкова глађу, у којима је учествовало 5 притвореника и 1 проналазак недозвољеног предмета.

Службена лица наводе да Служба за обезбеђење одмах доставља управнику Завода информацију о ванредном догађају (инцидентату), која се у року од 24 сата прослеђује оперативном центру Управе. У Заводу се води посебан деловодник о ванредним догађајима за оперативни центар Управе.

Служба обезбеђења води посебан деловодник у који се уписују сви ванредни догађаји, са свим чињеницама и околностима.

2.3.2.2. Мере безбедности**2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета**

У разговору са руководством Завода наведено је да је 2016. године приликом претреса просторија у Заводу пронађен један недозвољени предмет.

Запослени у Заводу тврде да приликом претреса интимних делова не присуствује немедицинско особље.

Према наводима службених лица, пакети се прегледају у присуству лица лишених слободe.

2.3.2.2.2. Видео надзор

Током обиласка, уочено је да је Завод добро покривен видео надзором. Камере су постављене у дневном боравку / трпезарији, кухињи, сали за посете, соби за преглед пакета, ходнику павиљона и у двориштима за шетању. Просторије које се користе за полицијско задржавање нису под видео надзором. Камере такође постоје на улазу у зграду, на улазу у гаражу и у ходнику управног дела Завода. Писано обавештење да је просторија под видео надзором је видно истакнуто.

Видео запис се чува 7 дана након чега се материјал преснимава, односно не постоји могућност архивирања забележеног материјала.

²⁵ Препорука Заштитника грађана, 12-1485/09 од 18. 12. 2009. године.

7.

УТВРЂЕНО

Просторије за полицијско задржавање у ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу нису покривене видео надзором, а снимљени материјал се чува само 7 дана.

РАЗЛОЗИ

У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.²⁶

У свим просторијама које су покривене камерама потребно је да се видно истакне обавештење да је просторија под видео надзором.

У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем заштите снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.²⁷

Све просторије за полицијско задржавање морају бити покривене електронским (аудио и/или видео) надзором како би се омогућио комплетан и аутентичан запис о свим догађајима за време боравка задржаног лица у просторијама за задржавање.²⁸

За надзор над задржаним лицима полицијски службеници могу да употребљавају направе за пренос звучних и оптичких снимака. Употреба ових направа мора у простору бити видно означена.²⁹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће без одлагања предузети мере како би се унапредио систем за видео надзор, тако што ће се забележени видео снимци чувати у трајању не краћем од 30 дана.

Просторије предвиђене за полицијско задржавање биће покривене системом видео надзора.

2.3.2.2.3. Аларм за позивање страже

Током обиласка Завода, уочено је да ни у једној просторији не постоје тастери аларма за позивање страже.

8.

УТВРЂЕНО

У спаваоницама ОЗ Панчево – Одсека у Вршцу не постоје дугмад аларма за позивање страже.

РАЗЛОЗИ

Постојање система аларма за узбуњивање – позивање страже у случају инцидентних ситуација утицало би на повећање безбедности у Заводу и превенцију међуосуђеничког насиља.

У свим објектима у којима затвореници живе, раде или се окупљају мора да постоји систем аларма који омогућује затвореницима да одмах позову особље.³⁰

²⁶ Извештај Европског комитета за спречавање мучења о посети Србији 2011. године, тачка 37.

²⁷ Извештај Европског комитета за спречавање мучења о посети Србији 2011. године, параграф 37.

²⁸ Ibid

²⁹ Правилник о полицијским овлашћењима („Сл. гласник РС, бр. 54/2006), чл. 34, ст. 2.

³⁰ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тачка 18.2.

Телије су често предалеко од канцеларија или радних места чувара, нису опремљене никаквим средствима система позивања који би омогућио притвореним особама да привуку њихову пажњу, па под таквим условима постоји велики ризик од различитих инцидента (насиље међу притвореницима, покушаји самоубиства, пожари..) на које се не би правовремено одговорило.³¹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће без одлагања предузети мере како би се у просторијама за смештај лица лишених слободе инсталирао систем (аларм) за позивање страже.

2.3.2.3. Мере принуде

Према службеним наводима у току 2016. године према 7 лица примењена је мера принуде и то мера издвајања.

У Заводу се води посебна књига – евиденција примене мера принуде, води је Служба за обезбеђење и у њу се уносе подаци о лицу лишеном слободе; мери која је примењена; име и презиме лица које примењује меру принуде; разлог и потпис здравственог радника.

Извршен је увид у писани извештај Службе за обезбеђење о примени мере принуде од 03. 01. 2016. године. Мера издвајања у трајању од 24 сата примењена је 03. 01. 2016. године над лицем Н.С. У предмету се налази изјава лица над којим је примењена мера принуде, као и изјава о начину настанка повреде. Међутим у предмету не постоји евиденција о лекарском прегледу.

9.

УТВРЂЕНО

Увидом у предмете о примени мере принуде издвајања не постоји евиденција о лекарском прегледу.

РАЗЛОЗИ

*Непосредно након примене мере принуде обавезан је лекарски преглед осуђеног према коме је мера примењена и који се понавља између 12 и 24 сата од примене мере.
Извештај лекара садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреде и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.³²*

ПРЕПОРУКА

Лекар у ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће одмах након примене мере принуде прегледати лице лишено слободе према коме је примењена мера принуде, као и поново између 12 и 24 сата од примене мере.

У извештају ће се се наводити тачно време лекарских прегледа.

Уколико лекар приликом прегледа установи да лице лишено слободе има повреде, извештај ће садржати и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреде и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

³¹ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002)1/15- Рев. 2010, тачка 48. ст. 2.

³² ЗИКС, чл. 144., став 3. и 4.

2.3.2.4. Посебне мере

Према наводима службених лица у 2016. години двоје осуђених лица имало је изречену посебну меру и то тестирање на психоактивне супстанце.

У Заводу се води посебна књига – евиденција о резултатима тестирања на психоактивна средства и води је лекар. Евиденција садржи: име и презиме осуђеног лица, број решења којим је изречена мера, датум почетка мере, број решења којим је мера укинута и датум обустављања мере.

2.3.2.5. Дисциплинске мере

Према наводима службених лица у току 2016. године вођено је 27 дисциплинских поступака. Према 3 лица изречене су дисциплинске мере упућивања у самицу, према 2 лица одузимање додељених проширених права и погодности и према 16 лица ограничење или забрана примања пакета.

Служба за опште послове има седиште у ОЗ у Панчеву, која води евиденције и дисциплинске поступке за сва лица лишена слободе у Одсеку у Вршцу. Председник дисциплинске комисије је правник у ОЗ у Панчеву и он је задужен да води регистар евиденције свих решења која су донета након спроведеног поступка за сва лица лишена слободе у Одсеку у Вршцу.

Службена лица наводе да се у дисциплинским поступцима правна помоћ омогућује лицима према којима се води поступак само када то затраже. У току 2016. године правна помоћ пружена је 68 пута. Дисциплинска комисија за теже дисциплинске преступе састоји се од три члана која су именована актом директора Управе. Председник комисије је правник (запослен у ОЗ Панчево), а чланови комисије су запослени у Одсеку у Вршцу (кувар и возач специјалног возила). Поступак за лакше дисциплинске преступе води правник по овлашћењу управника ОЗ Панчево. Лицу лишеном слободе према којем се води дисциплински поступак омогућено је право на пружање правне помоћи.

У Заводу се води посебна књига – евиденција лакших дисциплинских поступака, коју води правник. У евиденцији лакших дисциплинских поступака уносе се подаци о лицу, подаци о лицу које врши обилазак, датум обиласка и запажања.

2.3.2.5.1. Дисциплинска мера упућивања у самицу

У моменту посете једно лице је било смештено у самици. Упућивање у самицу изречено је три пута у 2016. години. Просторија је неусловна, без довољно светлости, природне и вештачке, као и без адекватног дотока свежег ваздуха (види опис у делу 2.1.1.).

Извршен је увид у предмет - упућивање у самицу током целог дана и ноћи у трајању од 3 дана и то у периоду од 13. до 15. 12. 2016. године према лицу Г. М. Преступ је квалификован као тежи преступ на основу чл. 157, став 1, тачка 5. Записник о току спровођења дисциплинског поступка постоји. Лице је током трајања поступка саслушано и изведени су следећи докази: саслушање сведока, службене белешке запослених, извештаји затворског лекара о прегледима осуђеног Г. М. и С. Д. Решење садржи образложење, а као разлог је наведено да је у питању тежи дисциплински преступ. Правна поука у решењу је унета, а жалба на решење није изјављена.

Лекарски преглед пре извршења мере је евидентиран и лекар је дао позитивно мишљење о одређивању мере. Евидентиране су посете од стране лекара, васпитача и надзорника Завода.

2.3.3. ПРЕМЕШТАЈИ, ПРЕКИДИ, ОТПУШТАЊА

У 2016. години укупно је било 4 премештаја, док прекида извршења казне и превремено отпуштених из Завода није било.

2.3.4. КОНТРОЛА НАД РАДОМ ЗАВОДА

У циљу надзора над применом мере притвора, суд редовно обилази Завод. У 2016. обавио је укупно 10 посета. Последњи обилазак је обављен 23. новембра 2016. године.

Према наводима запослених у Заводу, судија за извршење кривичних санкција обилази осуђене на свака 4 месеца, док судија за претходни поступак два пута месечно обилази притворенике, обавља разговор са њима и увек их пита да ли неко жели да разговор обаве насамом. Ове наводе су потврдила и лица лишена слободе током разговора са члановима тима НПМ.

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1. Третман осуђених

2.4.1.1. Организација и едукација запослених у Служби за третман

Служба за третман се налази у ОЗ Панчево, док у Одсеку у Вршцу ради једна васпитачица. Поред послова у пријемном одељењу, где ради процену и испитивање личности осуђених лица, учествује и у доношењу предлога програма поступања и разврставања осуђених у групе. Задужена је и за рад са групама на спровођењу индивидуалног програма поступања, предлагању измена у програму поступања и накнадном разврставању. Такође, ангажована је и на пословима извршења ванзаводских санкција као повереник у Повереничкој канцеларији у Панчеву.

Начелник одељења је на дан посете тима НПМ дошао из Панчева, ради потпуних информација о раду Службе за третман.

У ОЗ Панчево - Одсеку у Вршцу лица лишена слободе разврстана су у васпитне групе В2, В1, Б2 и Б1, а у моменту обављања посете бројно стање је било следеће: у Б2 три осуђеника, у Б1 један осуђеник, у В2 два осуђеника и у В1 деветнаест осуђеника.

2.4.1.2. Пријем осуђеног и спровођење програма поступања

Пријем осуђеног обавља се у складу са постојећим прописима и процедурама. Током боравка у пријемном одељењу обављају се процене, психодијагностичко испитивање, анализа доступне документације и израђује се предлог програма поступања који се упућује стручном тиму на сагласност, а коначну одлуку о програму поступања доноси управник. На основу утврђеног програма поступања, осуђени се разврстава у одељење и одређује му се група. Одлука о програму поступања доставља се осуђеном, а примерак улаже у досије осуђеног. Такође, у пријемном одељењу се обавља и упознавање осуђених са кућним редом, дужностима и обавезама у Заводу и прописима којима је регулисано извршење казне, а у истом се задржавају у просеку 10 до 15 дана.

Третмански рад са осуђенима углавном се своди на индивидуалне разговоре који су обично непланирани и на добровољној основи. Први разговор са осуђенима се обави током њиховог боравка у пријемном одељењу, у циљу психодијагностичке процене и одређивања програма поступања. Остали индивидуални разговори са осуђенима обављају се током спровођења програма поступања и углавном на иницијативу осуђених лица, који се два до три пута месечно јављају васпитачу ради разговора, васпитач евидентира разлог због којег је разговор затражен, а уколико је разлог озбиљније природе онда бележи и његову садржину.

Увидом у два кумулативна досијеа осуђених, уочено је да у једном недостаје листа праћења индивидуалних активности у третману, а у оба белешке о садржини обављених разговора.

10.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу васпитач не сачињава у сваком конкретном случају листе праћења индивидуалних активности сагласно утврђеном програму поступања, као ни белешке о садржини обављених разговора.

РАЗЛОЗИ

Програм поступања садржи: процењене капацитете, мотивацију за промену криминалног понашања и процењени степен ризика осуђеног; групу и одељење у које је осуђени разврстан и његов смештај; ефикасне поступке и активности према осуђеном сагласно утврђеним потребама; индивидуалне циљеве осуђеног у одређеном периоду, чијим остваривањем ће се обезбедити повећање капацитета, успешна адаптација и смањење ризика од вршења кривичних дела; задатке особља у реализацији програма; начин сарадње са спољним институцијама и организацијама у реализацији програма поступања; начин сарадње са породицом или другим блиским лицима; програм припреме за отпуст.³³

Садржај досијеа осуђеног треба да садржи сву расположиву релеванту документацију значајну за одређивање и спровођење третмана током извршење казне, између осталог и листу праћења индивидуалних и групних активности у третману.³⁴

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Панчево - Одсеку у Вршцу васпитно особље ће у свом будућем раду, после сваког разговора са осуђеним сачинити белешку о садржини обављеног разговора и приложити је у досије осуђеног, као и уредно водити листу спроведених индивидуалних, групних и других третманских активности утврђених индивидуалним програмом поступања.

Групни рад са осуђенима се реализује кроз едукативне радионице о алкохолу, наркоманији, коцкању итд., које се одржавају у одвојеном делу трпезарије једном месечно у трајању од један и по до два сата. Током наведених радионица осуђеницима се пуштају видео материјали након чега следи дискусија. Такође, осуђенима су на располагању и ликовне и креативне радионице.

2.4.1.3. Измена програма поступања / накнадно разврставање

Програм поступања се преиспитује на 6 месеци имајући у виду да се у Окружном Затвору у Панчеву, Одсек у Вршцу извршавају казне до три године. Измена програма поступања подразумева предходну процену понашања осуђеног, степен његове сарадње у реализацији програма поступања и постигнуте резултате, као и настале околности током извршења казне.

Службена лица Службе за третман наводе да је највећи број осуђених разврстан у В1 групу и да се осуђеници, уколико има услова (нпр. радно ангажовање, редовне посете, пријем пакета, дисциплинска некажњивост итд.) накнадно разврставају у групу са већим степеном проширених права и погодности и пре него што се наврши 6 месеци. Такође, службена лица су навела да осуђена лица добијају писано образложење из којих разлога није дошло до накнадног разврставања приком преиспитивања програма поступања, као и да тај акт својеручно потписују.

³³ Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, чл. 13.

³⁴ Директива о начину рада службеника у Заводима одељак 1.1. чл. 5. ст. 9.

Накнадно разврставање осуђених лица у групу са већим степеном проширених права и погодности и пре него што се наврши 6 месеци, као и пракса писаног образлагања осуђенику разлога због којих није накнадно разврстан приликом преиспитивања програма поступања НПМ оцењује као пример добре праксе који треба да следе и службе за третман у другим заводима.

2.4.1.4. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст

Према наводима васпитачице, сарадња са центрима за социјални рад је добра. Контакт са Центром за социјални рад у Вршцу остварују, како лично, тако и путем телефона. Наведена сарадања је обично информативног карактера и остварује се када постоји потреба за прикушљањем додатних дијагностичких информација о осуђеном и његовој породици приликом ступања лица на издржавање казне, када се утврди да осуђени има малолетну децу или лица о којима се самостално стара у циљу предузимања даљих активности или када постоји потреба да се осуђеном пружи помоћ у остваривању права из социјалне заштите. Када осуђени одговара за кривично дело насиље у породици од центра за социјални рад траже и породичну анамнезу.

Припрема за отпуст се према наводима васпитачице углавном састоји од сарадње са члановима породице осуђеног и спољним институцијама и организацијама (центром за социјални рад, повереничком службом за послове извршења ванзаводских санкција и мера, као и са полицијом). Осуђеном се пре отпуштања са извршења казне обично дају упутства и препоруке коме се може обратити у вези добијања једнократне новчане помоћи, издавања докумената, запослења, решавања привременог смештаја, регулисања здравственог осигурања, обезбеђивања услуга народне кухиње, и то 2 до 3 obroka дневно, уколико процене да је осуђени који се отпушта у стању социјалне потребе или ако он то сам изјави, као и других питања која су од значаја за њега након отпуста из Завода.

2.4.2. ОБРАЗОВАЊЕ И СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ

Према наводима начелника и васпитачице, у Заводу се не организује образовање и стручно оспособљавање осуђених (курсеви и обуке), јер су у питању кратке казне, не постоје ни техничке нити просторне могућности за то, као и да таквих захтева није ни било од стране осуђених лица, а навели су и то да је једно осуђено лице, уз помоћ других осуђеника и васпитачице научило да чита и пише.

Пружањем могућности осуђенима да се укључе у неки вид образовања/стручног оспособљавања повећава се вероватноћа за напредовање у групу са повољнијим проширеним правима и погодностима, пружа се могућност за преквалификацију или доквалификацију и самим тим могућност избора запослења након изласка из Завода.

11.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу није омогућен приступ образовним програмима нити стручном оспособљавању.

РАЗЛОЗИ

Затворске управе и други надлежни органи треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и рад, као и друге облике помоћи који су одговарајући и доступни, укључујући и оне које доводе до промена на

моралном, духовном, социјалном, здравственом и спортско нивоу. Такве програме, активности и услуге треба учинити доступним у складу са индивидуалним потребама затвореника.³⁵

Сваки затвор треба да настоји да свим затвореницима омогући приступ образовним програмима који су што је могуће свеобухватнији и који задовољавају њихове индивидуалне потребе, истовремено водећи рачуна о њиховим тежњама.

Приоритет имају затвореници који имају потребу за описмењавањем и учењем основних рачунских радњи и они који немају основно ни стручно образовање.³⁶

Систематски програм образовања, укључујући оспособљавање за стицање вештина у циљу унапређења свеукупног нивоа образовања и припремања за вођење одговорног живота без криминала, кључни је део режима за затворенике.

Сви затвореници охрабриваће се да учествују у образовним програмима и програмима обуке.

Образовни програми за затворенике одређује се према дужини њиховог боравка у затвору.³⁷

Задовољавајући програм активности (рада, образовања, спорта, итд.) од кључне је важности за добробит затвореника.³⁸

Са становишта ЦПТ, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећавају се тензије у затворској установи и спречавају напори за успостављање безбедности кроз позитивне односе и активности. ЦПТ препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике³⁹.

Осуђени има право на основно и средње образовање, које се сходно прописима који уређују образовање организује у заводу.

Завод организује и друге видове образовања осуђених.⁴⁰

Завод организује описмењавање, основно и стручно образовање, према програму поступања. Завод омогућава полагање испита у заводу и ван завода.⁴¹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу предузеће мере како би се лицима лишеним слободе омогућило похађање образовних програма и програма за стручно оспособљавање.

2.4.3. УПОШЉАВАЊЕ

У вези са упошљавањем осуђеника начелник и васпитачица су навели да се осуђена лица упошљавају на Економији и у кухињи и да су то стална радна места. Службена лица наводе да се упошљавање не обавља путем конкурса већ да су критеријуми владање осуђеног, интересовања, потребе, безбедносни ризици. На Економији су запослена два лица која обављају послове у винограду, воћњаку, повртњаку као и послове намиривања стоке. У кухињи су упуслена три осуђена лица и то један кувар и два помоћна радника. По потреби, коју процењује стручни тим,

³⁵ Нелсон Мендела правила, прав. 4. ст. 2.

³⁶ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 28.1. и 28.2.

³⁷ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 106.1. – 106.3.

³⁸ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 47. Другог Општег извештаја

³⁹ Извештај Поткомитета УН за превенцију тортуре о посети Малдивима из 2009. год, параг. 223.

⁴⁰ ЗИКС, чл. 122.

⁴¹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 40. ст. 1.

формира се радна група од четири лица која обавља послове као што су чишћење лишћа, чишћење кромпира, чишћење круга, уклањање снега и слично.

У оквиру Службе за обуку и упошљавање постоји лице које је одговорно за безбедност на раду и то је правник чије је радно место у Окружном затвору у Панчеву, а осуђени који раде имају униформе, односно одговарајућу заштитну опрему на раду. У 2015. години била је једна повреда на раду и то изврнуће ноге, док 2016. године није било повреда на раду, а евиденције о повредама на раду води се у здравственој служби.

12.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу радно је ангажован мали број лица лишених слободе.

РАЗЛОЗИ

Сврха казне затвора или сличних мера лишења слобода су, пре свега, заштита друштва од криминала и смањење рецидивизма. Те сврхе се могу постићи само уколико се период затвора, колико је то могуће, користи како би се осигурала реинтеграција тих лица у друштво како би на слободи придржавали закона и водили самостални живот.

Затворске управе и други надлежни органи треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и рад, као и друге облике помоћи који су одговарајући и доступни, укључујући и оне које доводе до промена на моралном, духовном, социјалном, здравственом и спортском нивоу. Такве програме, активности и услуге треба учинити доступним у складу са индивидуалним потребама третмана затвореника.⁴²

Затвореници треба да имају прилику да раде и да активно учествују у њиховој рехабилитацији, што је одређено у складу са физичким и менталним способностима од стране лекара или других квалификованих здравствених радника. Довољно корисног рада биће обезбеђено да би затвореници били активно запослени током радног дана.⁴³

У границама одговарајуће стручне спреме и захтева институционалне администрације и дисциплине, затвореници ће моћи да изаберу врсту посла коју желе да обављају.⁴⁴

Колико год је могуће, рад у затвору треба да одржава или повећа способност затвореника да зарађује за живот након пуштања на слободу.

Рад који обухвата стручно оспособљавање обезбеђује се за затворенике који могу од тога да имају користи и нарочито за млађе затворенике.⁴⁵

Са становишта СРТ-а, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећавају се тензије у затворском установи и спречавају напори за успостављањем безбедности кроз позитивне односе и активности. ЦПТ препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике.⁴⁶

Комитет препоручује да органи Републике Србије уложе веће напоре у обезбеђење више могућности за рад (по могућству неке струковне вредности) за све осуђене затворенике.⁴⁷

⁴² Нелсон Мендела правила, прав. 4.

⁴³ Нелсон Мендела правила, прав. 96.

⁴⁴ Нелсон Мендела правила, прав. 98. ст. 3.

⁴⁵ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 26.3 и 26.5.

⁴⁶ Извештај Поткомитета УН за превенцију тортуре о посети Малдивима 2009. год, параг. 223.

⁴⁷ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 67. ст. 4.

Сврха рада је да осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање, како би му се омогућили услови за успешну реинтеграцију.⁴⁸

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће предузети мере како би се радно ангажовао већи број лица лишених слободе.

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

2.4.4.1. Време изван затворених просторија и физичке активности

У Заводу постоје два шеталишта. Мањи део једног шеталишта покривен је надстрешницом, међутим димензије надстрешница не омогућавају да се сва лица лишена слободе која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина, док друго шеталиште нема никакву надстрешницу.

13.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу у време атмосферских падавина је битно отежано остваривање права лица лишених слободе на боравак на свежем ваздуху.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право да изван затворених просторија, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.⁴⁹

Објекти за вежбе на отвореном морају да нуде склониште од неповољних временских прилика.⁵⁰

ПРЕПОРУКА

У просторима за боравак лица лишених слободе на свежем ваздуху (шеталишта) ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће поставити надстрешнице димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

Када су временске прилике лоше, осуђени немају могућност да се баве физичким или неким другим активностима, јер не постоји теретана у затвореном.

14.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу лицима лишеним слободе није омогућено бављење физичким активностима у затвореном простору.

⁴⁸ ЗИКС, чл. 98. ст. 2.

⁴⁹ ЗИКС, чл. 68. ст. 1.

⁵⁰ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 48. Другог Општег извештаја.

РАЗЛОЗИ

Сваки затвореник треба да има могућност да сваког дана вежба најмање један сат на свежем ваздуху, уколико то дозвољавају временске прилике.

Када је време неповољно, затвореницима се обезбеђују други услови за вежбање.

Одговарајуће активности чији је циљ развијање физичке спремности и могућност за одговарајућу физичку активност и рекреацију представљају саставни део затворског режима.

Затворска управа дужна је да омогући такве активности обезбеђујући одговарајућа средства и опрему.

Затворска управа дужна је да обезбеди специјалне активности за оне затворенике којима је то потребно.

Могућности за рекреацију, укључујући спорт, игре, културне активности, хобије и друге активности у слободно време, морају бити обезбеђене, а колико год је могуће, затвореницима се мора дозволити да их организују.

Затвореницима се дозвољава да се друже за време физичких активности и у циљу учешћа у рекреативним активностима.⁵¹

Сви затвореници без изузетка (укључујући оне који су кажњени самицом) морају имати могућност да свакодневно вежбају на отвореном. Такође се сматра да објекти за вежбе на отвореном морају бити релативно пространи и, кад год је то могуће, да нуде склониште од неповољних временских прилика.⁵²

Осуђени, коме године и телесне способности то дозвољавају, има право у слободно време на организовану физичку активност, укључујући и право да заједно са другим осуђеницима користи спортске терене, уређаје и опрему.⁵³

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу омогућиће лицима лишеним слободе бављење физичким активностима у затвореном простору.

Према наводима службених лица, притворена лица имају могућност да бораве на свежем ваздуху мање од два часа дневно, док су лица током разговора навела да бораве до 30 минута дневно.

15.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу притвореним лицима није омогућен боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање 2 часа дневно.

РАЗЛОЗИ

Притворенику ће се обезбедити кретање на свежем ваздуху у трајању од најмање два часа дневно, у складу са законом.⁵⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће свим притвореним лицима омогућити боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање два часа дневно.

⁵¹ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 27.1 – 27.7.

⁵² Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 48. Другог Општег извештаја.

⁵³ ЗИКС, чл. 80. ст. 2.

⁵⁴ Правилник о извршењу мере притвора („Сл. гласник РС“, бр. 132/2014), чл. 45. ст. 1.

2.4.4.2. Културне и уметничке активности

Културно-уметничке активности у Заводу се не организују, јер не постоје просторне могућности, а нема довољно ни запослених који би их организовали и спроводили.

Учешће лица лишених слободе у културно-уметничким активностима може да утиче на развијање способности и позитивних навика осуђених које могу бити од значаја за понашање осуђених. Такође, кроз различите културно-уметничке активности могу се реализовати индивидуални циљеви у складу са процењеним ризицима и потребама осуђених, чиме се осуђенима пружа још једна могућност да напредују у повољнију групу и одељење, а при томе се окупира и слободно време.

16.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу лицима лишеним слободе није омогућено бављење сврсисходним активностима у слободно време.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у строго затвореним одељењима него обичним. То може у многоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајни у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.⁵⁵</i></p> <p><i>Завод организује различите облике активности за задовољење физичких, уметничких, културних и радних потреба осуђених.</i></p> <p><i>У заводу се организују културне, радне, забавне и спортско-рекреативне активности.</i></p> <p><i>У слободно време осуђени се према својим склоностима и интересовањима могу бавити израдом уметничких предмета и другим видовима стваралачког изражавања.⁵⁶</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу предузеће мере како би се лица лишена слободе укључила у сврсисходне активности у слободно време.</p>

2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ

2.4.5.1. Штамп

Према наводима васпитачице, лица лишена слободе сама купују штампу на кантини, међусобно је размењују, а неки су и претплаћени на одређене часописе који им стижу поштом.

2.4.5.2. Телевизија

Према речима начелника и васпитачице телевизори се не налазе у спаваоницама, већ у заједничкој просторији, односно у трпезарији где се налази и ДВД уређај. Завод није обезбедио телевизор за сваку просторију-спаваоницу у притворској јединици, тако да телевизор не мају сви

⁵⁵ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 32. ст. 3. Једанаестог Општег извештаја.

⁵⁶ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 42. ст. 2, 4. и 5.

протвореници. Обиласком спаваоница уочено је лицима лишеним слободе дозвољено коришћење транзистора.

2.4.5.3. Библиотека

У Заводу не постоји посебна просторија – библиотека већ се библиотека налази у канцеларији васпитачице у коју лица лишена слободе долазе и узимају књиге, а она им је доступна свакодневно. Такође, лица лишена слободе праве списак књига које желе да читају, а онда их службена лица преузимају из градске библиотеке. Фонд библиотеке је око 40 књига, а око 25 књига је у сталном оптицају из градске библиотеке. У библиотеци постоје текстови ЗИКС-а и аката о кућном реду на језицима националних мањина и страним језицима.

2.4.6. ПОСЕТЕ

Посете се одвијају у посебно за то намењеној просторији у којој има око 10 до 15 столова, без преградних паравана и препрека, који су предвиђени за ткв. отворене посете. С друге стране, у Заводу не постоји посебна просторија за посете блиских лица, па је лицима лишеним слободе ускраћено право на боравак у посебној просторији.

17.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Лицима лишеним слободе у ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу нису омогућене посете блиских лица у посебној просторији.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Осуђени има право да једном у два месеца борави с брачним другом, децом или другим блиским лицем три часа у посебним просторијама завода.⁵⁷</i></p> <p><i>Посебна просторија завода мора бити довољно пространа, загрејана, осветљена, са потребним намештајем, купатилом и прилагођена за боравак деце.⁵⁸</i></p> <p><i>По одобрењу судије за претходни поступак и под његовим надзором или надзором лица које он одреди, у границама кућног реда завода, притвореника могу посећивати блиски сродници, а по његовом захтеву - лекар и друга лица. Поједине посете могу се забранити ако је вероватно да би оне могле довести до ометања истраге. Против решења судије за претходни поступак о забрани појединих посета притвореник може изјавити жалбу већу (члан 21. став 4.) која не задржава извршење решења.⁵⁹</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће обезбедити и адекватно опремити посебну просторију за посете блиских лица, како би се лицима лишеним слободе омогућило остваривање права на боравак у посебној просторији.</p>

Увидом у досијее притвореника, констатовано је да суд за сваку посету притворенику издаје одобрење, одређује време трајања посете и налаже да посета буде надзирана од стране лица које одреди управник Завода. Трајање посете суд, по правилу, одређује на 15 минута.

⁵⁷ ЗИКС, чл. 94, ст.1.

⁵⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС", бр. 110/2014), чл. 48, ст. 2.

⁵⁹ ЗИКС, чл. 219, ст. 1.

18.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу посете притвореницима по правилу трају 15 минута.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Посета притворенику траје један час.⁶⁰</i></p> <p><i>Једном дато одобрење важи до његовог опозивања. Одобрење опозива орган који води поступак и о томе обавештава завод.⁶¹</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће обезбедити услове да посете притвореницима трају један час и обавестиће надлежни суд о постојању могућности Завода да организује посете притвореника у складу са прописима.</p>

2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА

2.4.7.1. Пакети

Лицима лишеним слободe се омогућује два пута месечно пријем пакета, који се прегледа у присуству лица. У ситуацијама када пакет садржи ствари које лице не може поседовати, исте се враћају доносиоцу непосредно, односно поштом о трошку пошиљаоца.

2.4.7.2. Новчане пошиљке

Лица лишена слободe имају право на неограничено примање и слање новчаних пошиљки. Новчане пошиљке се уплаћују на депозит лица и са њима могу слободно да располажу.

2.4.7.3. Телефонирање

Лица лишена слободe остварују право на телефонски разговор путем телефонских говорница које су постављене у осуђеничком делу у ходнику, и то две говорнице, а то чине коришћењем телефонских картица. Круг особа које могу позвати није ограничен.

2.4.8. ВЕРСКА ПРАВА

У Заводу не постоји просторија за обављање верских обреда већ се они одржавају у једном делу трпезарије, где се налази и икона, а обреди се обављају за припаднике православне, католичке и исламске вероисповести. Свештена лица долазе у посету лицима лишеним слободe редовно, једном месечно, као и када је пост, за причест и исповед. Верска литература налази се у саставу редовне библиотеке.

2.4.9. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО ОСЕТЉИВИМ ОСОБАМА

2.4.9.1. Малолетници у притвору

У тренутку посете у Заводу се није налази ни један малолетник у притвору.

⁶⁰ Правилник о извршењу мере притвора, члан 47. став 6.

⁶¹ Правилник о извршењу мере притвора, члан 47. став 2.

2.4.9.2. Особе са инвалидитетом

Током посете утврђено је да не постоје посебне просторије за смештај особа са инвалидитетом, као ни прилазне рампе ни адекватни мокри чорови. Службена лица су навела да сада немају особу са инвалидитетом, а да су 2014. године имали осуђеника чије је оштећење вида било 98%.

2.4.9.3. Жене

У моменту посете у Заводу није било жена у притвору.

2.4.9.4. ЛГБТ особе

Службена лица наводе да у Заводу није идентификован проблем везан за ЛГБТ особе, нити су се до сада на тај начин осуђена лица декларисала службеним лицима.

2.4.9.5. Припадници националних мањина

У погледу припадника националних мањина васпитачица је навела да се информације о правима и обавезама дају на језику националних мањина и то писаним путем, а да су им у библиотеци доступни текстови ЗИКС-а и аката о кућном реду на језицима националних мањина. У највећој мери то су Роми и Румуни који знају српски језик, те комуникација са њима није проблем. У смештајним јединицама не врши се груписање по основу националне припадности, размештају се по спаваоницама мешовито.

2.4.9.6. Старе особе

У Заводу не постоје посебне просторије за смештај старих лица, таква лица се спорадично налазе у том Заводу, а тада им максимално излазе у сусрет у погледу смештаја. Запослени истичу и да није било проблема који се односе на дискриминацију осуђених лица који су стари.

2.4.9.7. Странци/мигранти

Што се тиче странаца, васпитачица је навела да су то најчешће румуни који знају српски језик, те не постоји проблем споразумевања, али и то да би се, страним држављанима лишеним слободе који не знају српски језик, информације о правима и обавезама давале на језику који разумеју, те да су текстови ЗИКС и аката о кућном реду доступни на енглеском језику и налазе се у библиотеци. Страним држављанима омогућују се посете представника дипломатско-конзуларних представништва држава чији су они држављани. Службена лица су навела да се у притвору спорадично налазе страни држављани, али да су то углавном румуни који знају српски језик.

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

2.5.1. Организација

Одсек у Вршцу нема Службу за здравствену заштиту. У Заводу је ангажован један лекар по уговору о делу, који је иначе стално запослен у Општој болници Вршац, као начелник ОРЛ одељења. Према наводима лекара, када он није у могућности да дође, мења га докторка која ради у Окружном затвору у Панчеву, што се констатује и увидом у медицинску документацију. Наводи да је у 2016. години извршио велики број прегледа, преко 1400.

Завод нема ангажованог медицинског техничара, зубног лекара, нити друге лекаре специјалисте. Према службеним подацима, систематизацијом у Заводу није предвиђено запошљавање ни лекара ни техничара.

2.5.1.1. Здравствена служба

Због повременог рада лекара (понедељак-среда-петак) у Заводу није организовано 24-часовно дежурство здравственог радника, али се лекар позива и ван радног времена уколико за то постоји потреба (нпр. код објаве штрајка глађу, повреде, упућивања у самицу и сл.). Поред тога, за хитне случајеве позива се Служба хитне медицинске помоћи Вршац, чији лекари интервенишу у просторијама Завода. Налази ових прегледа се уносе у протокол прегледа и потписују од стране лекара СХП који интервенише.

Завод за потребе лекарске ординације користи једну просторију површине око 12м². У ординацији се налази радни сто лекара са столицом за лекара и пацијента, кревет и ормар са приручном апотеком. На орману, у регистратору, налазе се картони лица лишених слободе који доступни и немедицинском особљу и без надзора лекара.

19.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу приступ здравственим картонима и медицинској документацији није ограничен искључиво на медицинско особље.

РАЗЛОЗИ

Медицинска тајна, односно поверљивост информација у затворима морају да се поштују на исти начин као и у заједници. Чување медицинске документације је обавеза лекара.⁶²

Сваки пацијент има право на поверљивост свих личних информација које је саопштио надлежном здравственом раднику. Забрањено је да надлежни здравствени радник саопшти другим лицима личне податке о пацијенту из става 1. овог члана⁶³.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће обезбедити да приступ медицинској документацији - личним здравственим картонима и другим евиденцијама које садрже медицинске податке и личне информације пацијената, има искључиво медицинско особље.

⁶² СРТ/Inf (93) 12, § 50

⁶³ Закона о здравственој заштити („Сл. гласник РС“, бр. 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013 - др. закон, 93/2014, 96/2015 и 106/2015), став 1. и 2. члана 30.

Постоји апарат за мерење крвног притиска и слушалице. У ординацији се налази вага за мерење телесне тежине и висинометар. Нема средстава за пружање хитне медицинске помоћи, као ни средстава за превијање.

Посебна просторија за издвајање оболелих и стационар у Заводу не постоје, као ни стоматолошка ординација.

20.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу просторија за обављање здравствених прегледа није адекватно опремљена, док посебна просторија за издвајање оболелих не постоји.

РАЗЛОЗИ

Посебна просторија за обављање здравствених прегледа мора имати: одговарајући број столова и столица; сто за преглед; параван за обезбеђење приватности осуђеног; орман за смештај лекова који се закључава; орман за одлагање здравствене документације; стетоскоп; апарат за мерење крвног притиска; неуролошки чекић и лампу; подну лампу за преглед; дигитални глукометар; једнократне тестове за дијабетес; спатуле; стерилизатор; термометар; апарат за давање кисеоника са боцом; АМБУ сет за реанимацију; негатоскоп за преглед рендген филмова; прибор за прву помоћ; хируршки сет инструмената за мале хируршке интервенције у касети; завојни и други потрошни медицински материјал, као и другу неопходну опрему за здравствени преглед и обављање амбулантних интервенција.⁶⁴

Завод има посебну просторију за обављање здравствених прегледа и посебну болесничку собу. Просторија и соба морају бити довољно простране, осветљене природним и вештачким светлом, проветрене, чисте, загрејане и опремљене одговарајућим санитарним уређајима са хладном и топлим водом.

Болесничка соба мора имати одговарајући број кревета и ноћних сточића.⁶⁵

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће адекватно опремити просторију за обављање здравствених прегледа, у складу важећим законом и стандардима и обезбедиће посебну болесничку собу за издвајање оболелих лица лишених слободе.

У склопу амбуланте постоји мања аптека у виду ормара у коме се налазе најосновнији лекови. Лекар преписује лекове, а припадници Службе за обезбеђење потом дневно дистрибуирају лекове.

21.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу нема стално запосленог ни лекара ни медицинског техничара, тако да припадници Службе за обезбеђење деле припремљену терапију.

⁶⁴ Правилником о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 23. став 4.

⁶⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 23. ст. 1, 3. и 6.

РАЗЛОЗИ

Завод има најмање једног лекара и два медицинска техничара, а мора омогућити услуге и једног психијатра.⁶⁶

Стандард је Европског комитета за превенцију мучења да неко компетентан за пружање прве помоћи треба увек да се налази у затворској установи, пожељно неко ко има одговарајућу квалификацију медицинске сестре (техничара)⁶⁷.

Став је Европског комитета за спречавање мучења да није у надлежности затворских службеника да деле лекове што је дужност медицинских техничара.⁶⁸

Препорука је Европског комитета за превенцију мучења да особа компетентна за указивање прве помоћи, по могућности особа са квалификацијом медицинске сестре (техничара) увек буде присутна у установи за лишење слободе, укључујући и ноћи.⁶⁹

Европски комитет за превенцију мучења позивајући се на чињеницу да је у поређењу са општом популацијом међу лицима лишеним слободе већа инциденца психијатријских симптома, закључује поред осталог да је доктор квалификован за психијатрију треба да буде укључен у рад службе за здравствену заштиту у сваком завору.⁷⁰

ПРЕПОРУКА

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће предузети мере како би се у Заводу ангажовала два медицинска техничара, како би се обезбедило присуство лица са медицинском квалификацијом које ће, поред осталих професионалних активности, вршити поделу лекова, како се не би дешавало да тај посао обавља немедицинско особље.

Потребне лекове може доставити и породица лица лишеног слободе. Ове лекове лекар прегледа и након прегледа одобрава начин њихове употребе. Лекови који су прописани од стране лекара, као и они који су достављени од стране родбине, са назначеним именом и начином давања, су смештени у дрвеном сефу у ходнику Завода. Код лица лишених слободе, у ћелијама, по изјави лекара, могу се наћи само капи за очи или извесни лекови у виду крема.

Лекар је навео и да се у Заводу углавном омогућује посебан режим исхране уколико је то неопходно због здравственог стања лица лишеног слободе. Хигијену кухиње и трпезарије оцењује као задовољавајућу. Храна се спрема у кухињи према јеловнику који прописује лекар из Окружног затвора у Панчеву. У Заводу је запослен један кувар, а у кухињи раде и осуђени којима је организован редован санитарни преглед на сваких 6 месеци. Последњи преглед је обављен 15. 11. 2016. г. у ЗЗЈЗ Панчево.

Завод остварује добру сарадњу са Општом болницом у Вршцу, као и са Специјалном затворском болницом у Београду.

2.5.1.2. Пружање здравствене заштите

У Заводу се примењује искључиво орални тип терапије. Уколико је потребно да неко лице добија инјекциону терапију, организује се на тај начин што у Завод долази служба кућног лечења Дома здравља Вршац. У хитним случајевима, када лекар није у Заводу, стражари зову Службу хитне медицинске помоћи.

⁶⁶ ЗИКС, чл. 24 став 2.

⁶⁷ CPT/Inf (93) 12, § 35

⁶⁸ Извештај о посети Кипру [CPT/Inf (2012) 34] §80

⁶⁹ посета Холандији 2007.г.

⁷⁰ CPT/Inf (93) 12, §41

Лекар је квалитет пружања здравствених услуга оценио као задовољавајући у постојећим условима. Навео је да се недостаци у раду здравствене службе, најчешће истицани у притужбама осуђених, односе на немогућност добијања свих потребних лекова. Ове притужбе се већином односе на лекове против болова које лица лишена слободе често обезбеђују сопственим средствима. Осим појединачних случајева где осуђени користе специфичну терапију (кардиолошку, неуролошку), већином се исказује потреба за лековима за смирење и спавање, као и аналгетицима.

Лекар, управнику Завода, у писменој форми није подносио периодичне извештаје о здравственом стању лица на извршењу казне затвора, нити је у овој години било случајева да је у писменој форми препоручио управнику Завода прекид извршења казне.

Током претходне године, лекар није давао управнику Завода писмене налазе и препоруке у вези са боравком лица лишених слободе на свежем ваздуху тј. ван затворених просторија, нити у вези са неопходним физичким активностима. Овакве и друге препоруке се углавном, према речима лекара, усмено саопштавају управи Завода на повременим састанцима.

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

Према наводима службних лица, као и лица лишених слободе са којима је обављен разговор, лекарски прегледи се обављају у присуству немедицинског особља.

22.

УТВРЂЕНО

Лекарски прегледи се обављају на такав начин да немедицинско особље може, када то не захтева лекар, да посматра преглед и чује садржај конверзације између пацијента и здравствених радника.

РАЗЛОЗИ

Здравствени преглед осуђеног врши се само у присуству здравственог радника, осим ако здравствени радник друкчије не затражи.⁷¹

Стандард је Европског комитета за спречавање мучења да сви лекарски прегледи затвореника (било по доласку или у каснијој фази) треба да се врше ван чујности и - осим ако лекар не затражи другачије - ван видокруга затворских службеника.⁷²

⁷¹ ЗИКС члан 114 став 4 и Правилника о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора члан 25. став 2.

⁷² Трећи годишњи извештај Европског комитета за спречавање мучења [ЦПГ/Инф (93) 12] §51

ПРЕПОРУКА

Лекарски прегледи лица лишених слободе вршиће се само у присуству здравствених радника, сем у случајевима када здравствени радник другачије не затражи.

Припадници Службе за обезбеђење су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

Уколико лекар захтева присуство немедицинског особља прегледу и/или другим медицинским радњама, неопходно је да чињеница о таквом захтеву, као и подаци о присутном немедицинском особљу буду забележени у медицинској документацији за конкретно лице лишено слободе.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће на видном месту испред лекарске ординације и/или на спољашњој страни врата лекарске ординације, као и у самој ординацији истакнути јасну забрану за немедицинско особље да присуствује лекарском прегледу лица лишеног слободе, а о овоме обавестити све припаднике Службе за обезбеђење.

Врата од лекарске ординације током обављања медицинских радњи морају бити затворена.

2.5.2.1. Прегледи по пријему

Након пријема у Завод лекар обавља здравствени преглед лица лишеног слободе најкасније у року од три дана (када лице стигне у Завод у петак, лекарски преглед се обавља у понедељак). У току првог прегледа отвара се здравствени картон.

23.

УТВРЂЕНО

Лекар не прегледа свако лице лишено слободе одмах након пријема у ОЗ Панчево – Одсек у Вршцу.

РАЗЛОЗИ

Непосредно после пријема у завод, а најкасније у року од 24 часа, лекар обавља здравствени преглед осуђеног. На захтев осуђеног или због уочених здравствених сметњи током пријема, преглед се обавља без одлагања.

Први здравствени преглед се састоји од визуелног прегледа тела осуђеника, узимања анамнестичких података, података о акутним и хроничним обољењима, провере и мерења основних телесних функција (дисање, притисак, моторика и сл.).

Приликом првог прегледа отвара се здравствени картон осуђеника, и уносе се подаци до којих се дошло приликом првог прегледа.⁷³

ПРЕПОРУКА

Лекар у ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће прегледати сваког притвореника и лице на извршењу казне затвора одмах након пријема у Завод, лице на извршењу казне затвора по повратку са привременог одсуства и пре отпуштања из Завода.

Приликом пријема у Завод, дежурни припадник Службе за обезбеђење и лице лишено слободе, потписују записник, који садржи и изјаву лица лишеног слободе о томе да ли има повреде по телу и да ли прима одређену терапију. Увидом у личне листове притворених лица констатовано је да је

⁷³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора (чл. 12

један притвореник на записник изјавио да је тучен и малтретиран од стране полиције и да су му усне разбијене и зуби повређени. Из здравственог картона поменутог притвореника произилази да је на прегледу приликом пријема у Завод лекар констатовао: „На доњој усни оток и мања раница са мало крви. Жали се на бол у раменима. Добио је више удараца рукама данас у ПС Бела Црква. Сем отока усне доње нема видљивих трагова повређивања...“

Лекар је у разговору изјавио да није знао да треба да пријави управнику Завода пријем лица које има повреде.

24.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу лекар не доставља писмени извештај управнику када приликом прегледа, непосредно после пријема у завод, утврди постојање телесних повреда код лица лишених слободе.

РАЗЛОЗИ

Физички и психички интегритет је неповредив, нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, нити подвргнут медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка.⁷⁴

Према лицу лишеном слободе мора се поступати човечно и с уважавањем достојанства његове личности. Забрањено је свако насиље према лицу лишеном слободе. Забрањено је изнуђивање исказа.⁷⁵

Лекар у заводу дужан је да: обавештава управника завода о било ком знаку или индикацији да је према осуђеном примењено насиље. Непосредно после пријема у завод, притвореника прегледа лекар. Лекарски налаз уноси се у здравствени картон притвореника. У случају да се приликом прегледа утврди постојање телесних повреда, лекар је дужан да о томе достави писмени извештај управнику завода.⁷⁶

ПРЕПОРУКА

Лекар у ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће без одлагања доставити писмени извештај управнику завода када приликом прегледа утврди постојање телесних повреда код лица лишених слободе.

2.5.2.2. Прегледи по захтеву

Прегледи лица која имају неки здравствени проблем обављају се понедељком, средом и петком, тако што се лица пријаве Служби за обезбеђење дан раније, а листа се доставља лекару. За ванредне потребе, као што је већ наведено, лекар или Служба хитне помоћи, позивају се телефоном.

Лица лишена слободе са којима је обављен разговор, указивали су на то да су задовољни односом лекара. Након пријаве, преглед се обавља истог дана или сутрадан, у зависности од радног времена лекара. Износе примедбу да не могу увек да добију лекове који су им по њиховом мишљењу неопходни тако да им ове лекове доноси родбина приликом посета. Приликом пријема, лекар разговара са лицима лишеним слободе, врши физикални преглед и анализира медицинску документацију уколико је лице има при себи или уколико такву документацију достави родбина накнадно.

⁷⁴ Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006), чл. 25; Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, чл. 3.

⁷⁵ Устав Републике Србије, чл. 28.

⁷⁶ ЗИКС, чл. 115 ст. 1 тч. 6 и чл. 238.

Евиденција обављених прегледа води се у посебном протоколу, где је за сваки преглед назначен датум, име пацијента, разлог прегледа, налаз, а сваки од прегледа је оверен потписом и факсимилом. Увидом у насумично изабране здравствене картоне лица лишених слободе, види се да су исти попуњени на адекватан начин. Наиме, постојеће рубрике које се односе на први преглед су углавном попуњене на основу чега се може утврдити да су прегледи вршени детаљно. Рубрике које се односе на посебне прегледе су потписане и оверене факсимилом, са назначеним датумом прегледа. У картону једног од хронично оболелих лица присутна је и додатна медицинска документација - специјалистички извештаји и др.

2.5.2.3. Прегледи у посебним случајевима

У Заводу постоји просторија која је предвиђена за примену посебне мере усамљења или дисциплинске мере самице. Лекар пре упућивања на издржавање мере прегледа лице и даје препоруку.

За евидентирање прегледа постоји посебна књига. Увидом у књигу евиденције за Г. М., види се да је му је изречена дисциплинска мера упућивања у самицу у трајању од три дана. 12. децембра 2016. године дато је мишљење лекара да је лице „способно за самицу“. Мера самице истицала је 15. децембра 2016. године. Увидом у књигу евиденције констатовано је да је Г. М. од стране лекара прегледан свакодневно, дакле 13. и 14. 12. 2016. године, којом приликом је наведено да „самицу подноси добро“. Према речима Г.М., лекар га је обилазио свакодневно у послеподневним часовима.

Утврђено је да лекар у Заводу прегледа свакодневно лице лишено слободе којем је изречена дисциплинска мера упућивања у самицу.

2.5.3. ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

2.5.3.1. Стоматолошка заштита

У Одсеку у Вршцу не постоји зубна ординација, тако да се стоматолошки прегледи обављају ван Завода.

Лекар је у разговору, стање зуба лица лишених слободе оценио као лошије од општег националног нивоа.

С обзиром на то да Завод нема стоматолога, утврђено је да се не врши редовна, периодична стоматолошка контрола. Када се лице лишено слободе жали да га боли зуб или да је отекао, лекар лице упућује стоматологу. По наводима лица лишених слободе, у случајевима зубобоље, преглед им је организован углавном сутрадан, зависно од тегобама.

2.5.4. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

2.5.4.1. Заразне болести

У Заводу је у тренутку посете било једно лице лишено слободе заражених хепатитисом Б. Лекар није навео да постоје лица заражена хепатитисом Ц, и ХИВ-ом.

2.5.4.2. Болести зависности

Од болести зависности у Заводу је у време наше посете, према наводима лекара, била једна особа зависник од психоактивних супстанци – на метадонској терапији. Терапију контролише лекар из

Специјалне болнице за психијатријске болести у Вршцу. Није добијен податак о томе да ли има и алкохоличара. У Заводу се раде повремени контролни прегледи на околност конзумирања психоактивних супстанци. Увидом у протокол прегледа установљено је да су приликом ових контрола резултати тестирања били негативни.

2.5.4.3. Повреде, штрајкови глађу и смртни случајеви

Када су у питању повреде лица на извршењу казне затвора, према наводима лекара евидентирају се у здравственом картону, као и протоколу. Не постоји посебна књига евиденције повреда. Није добијен податак да ли се лицима лишеним слободе омогућава увид у евиденције о повредама. Од како лекар ради није регистрован ни један смртни случај узрокован повређивањем, нити има забележених случајева покушаја самоубиства. У Заводу се води књига умрлих лица, али је иста празна, јер последњих више од 10 година није забележен нити један смртни случај.

Код примене мера принуде евиденција се води у посебној књизи „Употреба мера принуде“, као и у здравственом картону лица лишених слободе. Према изјави управника Завода од средстава принуде примењује се једино мера усамљења, а у наведеној књизи, као и здравственим картонима лица лишених слободе није констатован податак о било каквим повредама које би биле резултат примене других метода.

У случајевима повреде лица лишених слободе лекар интервенише одмах, или у најкраћем року по позиву (долази од куће).

У Заводу је у периоду од јануара до децембра 2016. године било, према изјави лекара „неколико случајева“ штрајкова глађу. У случајевима штрајка глађу лекар интервенише у најкраћем могућем року по дојави (долази од куће).

Преглед лица лишених слободе која штрајкују глађу се уписује у протокол и здравствени картон. Преглед ових лица је свакодневан, а састоји се од уобичајеног физикалног прегледа, као и мерења телесне тежине. Током претходне календарске године лекар није у писменој форми управнику затвора препоручивао мере које се односе на околности које су лица наводила као разлог за њихов штрајк глађу.

У Заводу нису регистроване повреде код лица лишених слободе које би биле последица примене мера принуде.

2.5.5. ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР

2.5.5.1. Надзор над радом завода / унутрашњи здравствени надзор

Лекар у Заводу не подноси управнику у писменој форми: периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; извештаје када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издражавања казне; налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене; налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени; налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених; обавештења о било ком знаку или индикацији да се са осуђеним поступа насилно.

25.

УТВРЂЕНО:

Лекар у ОЗ Панчево – Одсеку у Вршцу не подноси у писаној форми периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; извештаје када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издражавања казне; налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене; налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени; налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених; обавештења о било ком знаку или индикацији да се са осуђеним поступа насилно.

РАЗЛОЗИ:

Лекар у заводу дужан је да управнику завода у писменој форми:

1) подноси периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; 2) поднесе извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне и да препоручи мере за поступање са тим лицем, укључујући и могућност прекида извршења казне; 3) даје налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене; 4) даје налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени; 5) даје налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

Управник завода дужан је да без одлагања предузима мере из става 1. овог члана које му препоручи лекар.⁷⁷

ПРЕПОРУКА:

У ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу лекар ће управнику у писаној форми подносити одговарајуће извештаје, налазе и препоруке - периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издражавања казне, као и препоруке за поступање према том лицу; налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене; налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени; налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

Управник ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће без одлагања предузимати мере које му препоручи лекар.

2.5.5.2. Надзор над радом завода

Министарство здравља није надзирано стручни рад и пружање здравствене заштите у Заводу.

⁷⁷ ЗИКС члан 116.